

PRZYRODNICZE I ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNE UWARUNKOWANIA REALIZACJI PROGRAMU ROLNOŚRODOWISKOWEGO W POLSCE

DARIUSZ JASKULSKI

*Katedra Podstaw Produkcji Roślinnej i Doświadczalnictwa
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy*

darekjas@utp.edu.pl

Synopsis. W pracy przedstawiono analizę zróżnicowania płatności z tytułu programu rolnośrodowiskowego w poszczególnych województwach i okresach jego realizacji oraz próbę określenia wpływu niektórych przyrodniczych i organizacyjno-ekonomicznych uwarunkowań produkcji rolnej na wielkość tych kwot w przeliczeniu na 1 ha UR. Materiał do badań stanowiły dane uzyskane z Systemu Informacji Zarządczej ARiMR sporządzone 22.04.2009 roku. W latach 2004–2006 głównymi beneficjentami płatności byli rolnicy z regionów, w których dominują duże, silnie ekonomicznie gospodarstwa i mniejszy jest udział prywatnej własności użytków rolnych. W latach 2008 i 2009 wzrosło zainteresowanie programem rolnośrodowiskowym wśród rolników z województw o gorszym wskaźniku jakości agroklimatu, posiadających gospodarstwa o mniejszej powierzchni i mniejszej wielkości ekonomicznej.

Słowa kluczowe – *key words*: program rolnośrodowiskowy – *agri-environmental programme*, warunki i wskaźniki produkcji rolnej – *conditions and indices of agricultural production*, Polska – *Poland*

WSTĘP

Program rolnośrodowiskowy stał się podstawowym instrumentem wspierania produkcji rolnej zgodnej z wymogami ochrony środowiska. Jego celem jest stymulowanie zrównoważonego rozwoju i zachowania różnorodności biologicznej. Promuje działania zmierzające do zachowania przyrodniczych walorów krajobrazu wiejskiego, różnorodności biologicznej siedlisk oraz systemów rolnictwa przyjaznego dla środowiska [Liro 2003].

Polityka rozwoju obszarów wiejskich nakierowana na ochronę środowiska i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich realizowana jest w krajach Unii Europejskiej od początku lat 90-tych XX wieku, a w okresie przed akcesyjnym i po wstąpieniu Polski do UE, także w naszym kraju [Hadyńska i Hadyński 2005].

Początkowo zainteresowanie programem rolnośrodowiskowym w Polsce było niewielkie [Golinowska 2006], choć zróżnicowane terytorialnie [Bereźnicka 2006]. Różne było także zainteresowanie poszczególnymi pakietami programu [Korsak-Adamowicz i in. 2007]. W latach 2004–2006 realizowano 7 pakietów działań rolnośrodowiskowych. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 26 lutego 2009 roku w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy” na lata 2007–2013 przewiduje się płatności dla 8 pakietów działań.

Celem pracy było poznanie przyrodniczych i ekonomiczno-organizacyjnych uwarunkowań wdrażania programu rolnośrodowiskowego w Polsce.

MATERIAŁ I METODY

Materiał do badań stanowiły dane o kwotach płatności z tytułu realizacji programu rolnośrodowiskowego w poszczególnych województwach uzyskane z Systemu Informacji Zarządczej ARiMR, a sporządzone w dniu 22.04.2009 roku w Departamencie Analiz i Sprawozdawczości. Dane te pozwoliły określić strukturę terytorialną – udział poszczególnych województw w kwocie ogółem – płatności będących zobowiązaniami za okres 2004–2006 oraz wnioskowanych kwot w latach 2008 i 2009 roku. Na podstawie kwot w przeliczeniu na 1 ha UR ustalono listę rankingową województw beneficjentów płatności rolnośrodowiskowych w poszczególnych okresach. Uwarunkowania wpływające na wielkość płatności w przeliczeniu na 1 ha UR oceniono na podstawie korelacji prostej między ich wielkością a niektórymi wskaźnikami produkcji rolnej w Polsce. Oszacowano także współzależne determinowanie kwoty płatności rolnośrodowiskowej przez czynniki przyrodnicze siedliska oraz organizacyjno-ekonomiczne gospodarstw rolnych. Oceny tej dokonano wykonując rachunek regresji wielorakiej.

WYNIKI BADAŃ

Partycypacja poszczególnych województw w płatnościach z tytułu realizacji programu rolnośrodowiskowego w Polsce jest zróżnicowana (tab. 1). W latach 2004–2006 beneficjentem około 15% ogólnej kwoty płatności byli rolnicy z województwa zachodniopomorskiego, a 12,5% z wielkopolskiego. Największy udział we wnioskowanej kwocie w 2008 roku mieli natomiast rolnicy z województw kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego, a w 2009 roku z podlaskiego i kujawsko-pomorskiego. Rolnicy z każdego z tych województw wnioskowali o ponad 10% łącznej kwoty płatności. Najmniejsza część kwoty trafiła do województw śląskiego i małopolskiego – lata 2004–2006 oraz opolskiego i śląskiego – lata 2008 i 2009.

Uwzględniając różną powierzchnię użytków rolnych w poszczególnych województwach największa kwota w latach 2004–2006 została wypłacona rolnikom z zachodniopomorskiego, lubuskiego i pomorskiego (tab. 2). Płatność ta wyniosła odpowiednio 195,4; 173,9 i 130,0 zł·ha⁻¹·UR. W kolejnych latach o największe kwoty, w przeliczeniu na 1 ha UR, wnioskowano w województwach: kujawsko-pomorskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim – 2008 rok oraz małopolskim, kujawsko-pomorskim i podlaskim – początek kampanii 2009 roku.

Wielkość płatności w pierwszym okresie realizacji programu rolnośrodowiskowego w Polsce, tj. w latach 2004–2006 była dodatnio skorelowana z powierzchnią gospodarstw, udziałem gospodarstw o wielkości ekonomicznej ponad 100 ESU w całkowitej ich liczbie i udziałem rzepaku w strukturze zasiewów, a także ujemnie skorelowana z udziałem ugorów w powierzchni gruntów ornych, udziałem UR będących w prywatnym władaniu w ich całkowitej powierzchni oraz z obsadą bydła (tab. 3). Kwoty wynikające z wniosków złożonych w ramach kampanii 2008 w poszczególnych województwach były tym większe, im większa jest w nich powierzchnia gospodarstw i większy udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej ponad 100 ESU oraz im mniejsza jest wielkość wskaźnika jakości agroklimatu.

Związek pomiędzy płatnościami rolnośrodowiskowymi a niektórymi wskaźnikami produkcji rolnej jeszcze lepiej opisują równania regresji wielorakiej. Kwota ta w latach 2004–2006 w 85% determinowana była przez wielkość gospodarstw, obsadę bydła oraz udział rzepaku w strukturze zasiewów i była w przeliczeniu na 1 ha UR tym większa, im większa była powierzchnia gospodarstw, a jednocześnie mniejsza obsada bydła i mniejszy udział rzepaku

Tabela 1. Wielkość i struktura płatności rolnośrodowiskowych w Polsce w latach 2004–2009
 Table 1. Amount and structure of agri-environmental payments in Poland over 2004–2009

Województwo <i>Province</i>	2004–2006*		2008**		2009***	
	tys. zł <i>thousand PLN</i>	%	tys. zł <i>thousand PLN</i>	%	tys. zł <i>thousand PLN</i>	%
Dolnośląskie	93 380	7,1	9 481	5,2	1 098	4,2
Kujawsko-pomorskie	65 296	5,0	20 559	11,3	3 289	12,7
Lubelskie	130 173	9,9	13 638	7,5	2 185	8,4
Lubuskie	87 027	6,7	7 783	4,3	451	1,7
Łódzkie	41 989	3,2	3 591	2,0	807	3,1
Małopolskie	32 121	2,5	8 538	4,7	2 694	10,4
Mazowieckie	87 553	6,7	15 499	8,5	1 591	6,1
Opolskie	40 485	3,1	2 070	1,1	109	0,4
Podkarpackie	67 270	5,1	7 907	4,3	1 596	6,1
Podlaskie	54 112	4,1	12 806	7,0	3 438	13,2
Pomorskie	99 367	7,6	15 343	8,4	1 568	6,0
Śląskie	22 445	1,7	2 091	1,1	219	0,8
Świętokrzyskie	41 308	3,2	7 189	3,9	1 421	5,5
Warmińsko-mazurskie	84 044	6,4	19 736	10,8	2 021	7,8
Wielkopolskie	163 483	12,5	17 255	9,4	1 376	5,3
Zachodniopomorskie	199 257	15,2	19 221	10,5	2 128	8,3
Razem – <i>Total</i>	1 309 312	100,0	182 707	100,0	25 990	100,0

Źródło: System Informacji Zarządczej ARiMR, sporządzono w dniu 22.04.2009 roku w Departamencie Analiz i Sprawozdawczości

Source: Management Information System of the Agency for Agriculture Restructuring and Modernisation developed on 22.04.2009 by the Department of Analyses and Reporting

* Kwoty z tytułu zobowiązań za okres 2004–2006 – *Amounts of money for the 2004–2006 liabilities*

** Wnioskowana kwota, Kampania 2008 – *Amount of money applied for, Campaign 2008*

*** Wnioskowana kwota, Kampania 2009 – *Amount of money applied for, Campaign 2009*

Tabela 2. Terytorialne zróżnicowanie płatności rolnośrodowiskowych w zł·ha⁻¹ UR
 Table 2. Territorial variation in agri-environmental payments in PLN·ha⁻¹ of agricultural acreage (AA)

Województwo <i>Province</i>	2004–2006		2008		2009	
	zł·ha ⁻¹ UR <i>PLN per ha AA</i>	Lokata <i>Ranking</i>	zł·ha ⁻¹ UR <i>PLN per ha AA</i>	Lokata <i>Ranking</i>	zł·ha ⁻¹ UR <i>PLN per ha AA</i>	Lokata <i>Ranking</i>
Dolnośląskie	94,2	4	7,3	12	1,1	10
Kujawsko-pomorskie	63,0	11	18,4	1	3,2	2
Lubelskie	82,7	7	7,9	10	1,4	9
Lubuskie	173,9	2	13,7	5	0,9	11
Łódzkie	37,6	16	2,6	16	0,7	14
Małopolskie	44,8	14	10,7	6	3,8	1
Mazowieckie	41,7	15	5,3	13	0,8	12–13
Opolskie	74,0	9	3,3	14	0,2	16
Podkarpackie	87,1	6	8,6	9	2,1	5–7
Podlaskie	48,5	13	10,7	7	3,1	3
Pomorskie	130,0	3	17,5	2	2,1	5–7
Śląskie	49,8	12	3,3	15	0,5	15
Świętokrzyskie	67,3	10	9,9	8	2,3	4
Warmińsko-mazurskie	77,2	8	16,9	3	1,9	8
Wielkopolskie	92,4	5	7,8	11	0,8	12–13
Zachodniopomorskie	195,4	1	15,9	4	2,1	5–7

Tabela 3. Współczynniki korelacji prostej między wielkością płatności rolnośrodowiskowej w zł·ha⁻¹ UR a niektórymi wskaźnikami produkcji rolnej w Polsce

Table 3. Simple correlation coefficients between the amount of agri-environmental payment in PLN·ha⁻¹ of agricultural acreage and some agricultural production indices in Poland

Wskaźnik – <i>Index</i>	Lata – <i>Years</i>	
	2004–2006	2008
Powierzchnia gospodarstwa – <i>Farm acreage</i>	0,74*	0,59*
Udział UR w powierzchni ogółem <i>Share of AA in the total acreage</i>	-0,49	-0,35
Udział GO w powierzchni UR <i>Share of arable land in agricultural acreage</i>	0,20	0,01

Tabela 3. c.d.
Table 3. cont.

Udział TUZ w powierzchni UR <i>Share of permanent grasslands in AA</i>	-0,18	0,04
Udział ugorów w powierzchni GO <i>Share of fallow land in AL acreage</i>	-0,61*	-0,37
Udział UR w prywatnym władaniu <i>Share of agricultural acreage in private hands</i>	-0,77*	-0,40
Wskaźnik lesistości – <i>Percentage forest cover</i>	-0,20	0,03
Wskaźnik jakości gleb – <i>Soil quality index</i>	0,02	0,12
Wskaźnik jakości agroklimatu – <i>Agriclimate quality index</i>	0,07	-0,64*
Wskaźnik jakości rzeźby terenu – <i>Landscape quality index</i>	0,26	-0,16
Wskaźnik jakości warunków wodnych siedliska <i>Habitat water conditions quality index</i>	0,07	0,25
Udział w zasiewach – <i>Share in the crops:</i>		
– zboża – <i>cereals,</i>	-0,08	-0,30
– ziemniak – <i>potato,</i>	-0,28	-0,25
– burak – <i>beet,</i>	0,03	0,04
– rzepak – <i>rape.</i>	0,55*	0,33
Zużycie nawozów mineralnych <i>Mineral fertiliser consumption</i>	0,12	0,09
Obsada bydła – <i>Cattle stock</i>	-0,66*	-0,13
Obsada owiec – <i>Sheep stock</i>	-0,32	-0,04
Obsada trzody chlewnej – <i>Pig stock</i>	-0,22	-0,03
Obsada drobiu – <i>Poultry stock</i>	-0,16	-0,48
Udział gospodarstw o wielkość ekonomicznej <i>Share of farms of the following size units:</i>		
– do – <i>up to 2 ESU</i>	-0,02	-0,37
– 2–4 ESU	-0,14	0,01
– 4–12 ESU	0,03	0,35
– 12–16 ESU	-0,04	0,42
– 16–40 ESU	0,08	0,45
– 40–100 ESU	0,33	0,49
– ponad – <i>over 100 ESU</i>	0,70*	0,59*

* – współczynniki istotne – *significant coefficient values*

w strukturze zasiewów (tab. 4). Z kolei wielkość płatności wynikająca z wniosków złożonych w trakcie kampanii 2008 pozostawała głównie w związku z wskaźnikiem jakości agroklimatu determinującym wielkość tej kwoty w 65–70% współzależnie z powierzchnią gospodarstw, udziałem gospodarstw o wielkości ekonomicznej ponad 100 ESU i udziałem UR w prywatnym władaniu w ogólnej ich powierzchni (tab. 5). Wnioskowana płatność była większa w woje-

Tabela 4. Oszacowana równaniem regresji wielorakiej wielkość płatności rolnośrodowiskowej w zł $\cdot$ ha $^{-1}$ UR w latach 2004–2006
 $(y=111.24+6.31x_1+2.11x_2-5.67x_3; R=0.921; R^2=0.848)$
 Table 4. Multiple-regression equation-evaluated amount of agri-environmental payment in PLN $\cdot$ ha $^{-1}$ of agricultural acreage over 2004–2006
 $(y=111.24+6.31x_1+2.11x_2-5.67x_3; R=0.921; R^2=0.848)$

Rzepak w strukturze zasiewów Rape in sown area (%) x_3	Powierzchnia gospodarstwa – Farm acreage (ha) x_1															
	8				12				16				20			
	10	20	30	40	10	20	30	40	10	20	30	40	10	20	30	40
3	124	103	81	60	149	128	107	86	174	153	132	111	199	178	157	136
6	107	86	64	43	132	111	90	69	157	136	115	94	182	161	140	119
9	90	68	47	26	115	94	73	52	140	119	98	77	165	144	123	102
12	73	51	30	9	98	77	56	35	123	102	81	60	148	127	106	85

Tabela 5. Oszacowane równaniami regresji wielorakiej wielkość płatności rolnośrodowiskowej w zł·ha⁻¹ UR wnioskowanych w 2008 roku

Table 5. Multiple-regression equation-evaluated amount of agri-environmental payment in PLN·ha⁻¹ of agricultural acreage applied for in 2008

Wskaźnik – Index	Wskaźnik jakości agroklimatu Agriclimata quality index x ₄			
	7,5	9	10,5	12
Powierzchnia gospodarstwa (ha) Farm acreage (ha) x ₁	y=25,29+0,35x ₁ -2,00x ₄ ; R=0,805, R ² = 0,648			
8	13,1	10,1	7,1	4,1
12	14,5	11,5	8,5	5,5
16	15,9	12,9	9,9	6,9
20	17,3	14,3	11,3	8,3
Udział gospodarstw o wielkość ponad 100 ESU (%) Share of farms over 100 ESU (%) x ₅	y=25,97-2,07x ₄ +11,39x ₅ ; R=0,824, R ² = 0,679			
0,15	12,2	9,1	5,9	2,8
0,30	13,9	10,8	7,7	4,6
0,45	15,6	12,5	9,4	6,3
0,60	17,3	14,2	11,1	8,0
Udział UR w prywatnym władaniu (%) Share of AA in private hands (%) x ₆	y=134,30-2,61x ₄ -1,01x ₆ ; R=0,836, R ² = 0,699			
92	21,8	17,9	14,0	10,1
94	19,8	15,9	12,0	8,1
96	17,8	13,9	9,9	6,0
98	15,8	11,8	7,9	4,0

wódtwach o gorszych warunkach agroklimatycznych, a jednocześnie w których gospodarstwa mają większą powierzchnię lub większy jest udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej ponad 100 ESU albo też mniejszy udział sektora prywatnego we władaniu użytkami rolnymi.

DYSKUSJA

Program rolnośrodowiskowy realizowany jest w Polsce od kilku lat. W latach 2001–2003 wdrażano programy pilotażowe w ramach programu Phare 99, a następnie SAPARD. Początkowo działaniami objęto województwa warmińsko-mazurskie i podkarpackie, a następnie także obszary doliny Biebrzy i Narwi oraz doliny ujścia Warty [Niewęłowska 2003].

Zainteresowanie programem rolnośrodowiskowym, początkowo niewielkie, wzrosło w kolejnych latach jego realizacji. Według Duer [2007] w 2004 roku największa powierzchnia

UR objęta tym działaniem była w województwach: zachodniopomorskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i dolnośląskim. W 2005 roku znaczny wzrost zainteresowania programem wystąpił w województwach: pomorskim, wielkopolskim i podlaskim. W tym okresie stwierdzono duże terytorialne zróżnicowanie powierzchni użytków rolnych objętych nie tylko całym programem, ale także jego poszczególnymi pakietami, jak ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk oraz ochrona gleb i wód. Według Niewęgłowskiej [2006] w pierwszych latach wdrażania programu w Polsce najbardziej popularny był on w województwach o intensywnym rolnictwie, gdzie gospodarstwa posiadają dużą powierzchnię użytków rolnych. Mniejsze zainteresowanie programem wykazywali natomiast rolnicy z regionów o ekstensywnym rolnictwie, małych gospodarstwach, ale dużej różnorodności biologicznej. Wnioski takie potwierdzają wysokie współczynniki korelacji prostej między wielkością płatności rolnośrodowiskowej w zł·ha⁻¹ UR a powierzchnią gospodarstwa oraz udziałem gospodarstw o wielkości ekonomicznej ponad 100 ESU w latach 2004–2006 stwierdzone w badaniach własnych. Niewęgłowska [2006] przypuszcza także, że gospodarstwa małe nie były wówczas w stanie spełnić wymogów zwykłej dobrej praktyki rolniczej, rolnicy nie posiadali dostatecznej wiedzy o programie i sposobie wypełniania wniosku oraz z niedostatecznej liczby doradców rolnośrodowiskowych. Sugeruje również, że w kolejnych latach wielkość płatności może być niewystarczającym bodźcem dla dużych gospodarstw, gdyż nie będzie ona rekompensować utraty dochodów wskutek ograniczenia intensywności produkcji.

Badania własne obejmujące analizę realizacji programu rolnośrodowiskowego w całym okresie PROW 2004–2006 wykazały jednak, że początkowa zależność utrzymała się w całym okresie i największa kwota w przeliczeniu na 1 ha UR została wypłacona rolnikom z województw o największych gospodarstwach, jak zachodniopomorskie czy lubuskie. W kampanii 2008, choć o największe płatności w przeliczeniu na 1 ha UR wnioskowali nadal rolnicy z województw o dużej powierzchni gospodarstw, w tym także warmińsko-mazurskiego i pomorskiego, to największa kwota została wypłacona w województwie kujawsko-pomorskim. Powierzchnia gospodarstw na jego obszarze jest mniejsza, ale jak podaje Krasowicz i Kopiński [2006] należy ono do regionów o największej intensywności produkcji roślinnej w Polsce. W 2008 roku w porównaniu z okresem 2004–2006 słabsza była korelacja między kwotą płatności a wielkością gospodarstw i jednocześnie znacznie silniejszy związek, choć statystycznie nieistotny, z udziałem gospodarstw o mniejszej wielkości ekonomicznej – już od 4 ESU. Wydaje się natomiast, że w 2009 roku dominować będą odmiennie niż dotychczas czynniki warunkujące zainteresowanie realizacją programu rolnośrodowiskowego. Początek kampanii wskazuje, że wnioski na największą kwotę obok rolników z kujawsko-pomorskiego, składają rolnicy z małopolskiego, podlaskiego, świętokrzyskiego, czyli regionów o na ogół rozdrobnionej strukturze agrarnej i bardziej ekstensywnym poziomie gospodarowania. Być może utrzyma się także stwierdzone w 2008 roku istotnie większe zainteresowanie programem i wynikającymi stąd wyższymi kwotami płatności w województwach o gorszym wskaźniku jakości agroklimatu.

PODSUMOWANIE

Partycypacja rolników z poszczególnych województw w kwocie płatności rolnośrodowiskowych jest silnie zróżnicowana. Różny jest także wpływ uwarunkowań siedliskowych i ekonomiczno-organizacyjnych rolnictwa na wielkość płatności z tytułu realizacji programu w kolejnych okresach. Początkowo głównymi beneficjentami płatności byli rolnicy z regionów, w których dominują duże, silnie ekonomicznie gospodarstwa i większy jest udział użytków rolnych nie będących prywatną własnością w ogólnej ich powierzchni. Wielkość tej kwoty była

w 85% współzależnie determinowana przez powierzchnię gospodarstwa, obsadę bydła i udział rzepaku w strukturze zasiewów. W latach 2008 i 2009 wzrosło zainteresowanie programem rolnośrodowiskowym wśród rolników z województw o gorszym wskaźniku jakości agroklimatu, posiadających gospodarstwa o mniejszej powierzchni i mniejszej wielkości ekonomicznej.

PIŚMIENNICTWO

- Bereźnicka J. 2006. Wdrażanie programu rolnośrodowiskowego w Polsce. *Zesz. Nauk. AR Wrocław 540, Rol. 137*: 43–48.
- Duer I. 2007. Programy rolnośrodowiskowe instrumentem ochrony zasobów środowiska we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej. *Studia i Raporty IUNG-PIB 7*: 33–54.
- Golinowska M. 2006. Programy rolnośrodowiskowe w opinii producentów rolnych. *Zesz. Nauk. AR Wrocław 540, Rol. 137*: 165–170.
- Hadyńska A., Hadyński J. 2005. Kierunki i perspektywy rozwoju programów rolnośrodowiskowych w UE. *Rocz. Nauk. SERiA 7(4)*: 137–141.
- Korsak-Adamowicz M., Starczewski J., Dopka D. 2007. Realizacja krajowego programu rolnośrodowiskowego we wschodniej części województwa mazowieckiego. *Pam. Puł. 146*: 5–10.
- Krasowicz S., Kopiński J. 2006. Wpływ warunków przyrodniczych i organizacyjno-ekonomicznych na regionalne zróżnicowanie rolnictwa w Polsce. *Studia i Raporty IUNG-PIB 3*: 81–99.
- Liro A. 2003. Program rolnośrodowiskowy jako instrument wielofunkcyjnego rozwoju wsi i ekologizacji polskiego rolnictwa. *Wiś i Rol. 2*: 96–117.
- Niewęgłowska G. 2003. Polski program rolnośrodowiskowy na tle programów Unii Europejskiej. IERiGŻ Warszawa: 7–8.
- Niewęgłowska G., 2006. Wdrażanie programu rolnośrodowiskowego w pierwszych latach jego realizacji. *Zesz. Nauk. AR Wrocław 540, Rol. 137*: 383–388.

D. JASKULSKI

ENVIRONMENTAL AND ORGANIZATIONAL-AND-ECONOMIC CONDITIONS OF AGRI-ENVIRONMENTAL PROGRAMME IMPLEMENTATION IN POLAND

Summary

The aim of the presented paper was to determine the territorial differences in the payments from the agri-environmental programme implemented in Poland in different periods and to evaluate the effect of some natural and organizational-and-economic conditions of agricultural production on the amounts of payments. The research material involved data provided by the Management Information System of the Agency for Agriculture Restructuring and Modernisation developed on 22.04.2009 by the Department of Analyses and Reporting. Based on the amounts of money per 1 ha of agricultural acreage, there has been developed a ranking of provinces – agri-environmental payments beneficiaries over specific periods and their correlation with some agricultural production indicators has been determined.

Over 2004–2006 the main payment beneficiaries were farmers from the regions dominated by large farms of good economic standing, whereas the share of private ownership of agricultural acreage was lower. The amount of money was in 85% determined by the interaction between the farm acreage, cattle number and the share of oilseed rape in the crop structure. In 2008 and in 2009 there was noted a growing interest in the agri-environmental programme among farmers from the provinces of a lower agriclimate quality index value, the owners of farms of smaller acreage and of lower size units.